Čestné oborové medaile Akademie věd ČR získali čtyři význační vědci

Předsedkyně Akademie věd České republiky prof. RNDr. Eva Zažímalová, CSc., předala v pondělí 1. července 2019, za účasti dalších představitelů vedení AV ČR, zástupců akademických ústavů a hostů, čestné oborové medaile vynikajícím vědeckým osobnostem. Čestnou oborovou medaili Františka Křižíka za zásluhy v oblasti technických věd a za realizaci výsledků vědeckého výzkumu obdržela Ilona Müllerová, čestnou oborovou medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách převzali botanik Jan Kirschner a ekolog Marcel Rejmánek. Fyziolog František Kolář byl oceněn čestnou oborovou medailí Jana Evangelisty Purkyně za zásluhy v biomedicínských vědách.

● **Ing. Ilona Müllerová, DrSc.**
Dlouhodobá pracovnice Ústavu přístrojové techniky AV ČR, kde nyní působí v druhém funkčním období jako ředitelka. Na vývojových pracích se zde podílela již po dobu svého studia na Vysokém učení technickém v Brně. Poté se zabývala návrhem a realizací elektronických obvodů pro elektronově optické systémy elektronových mikroskopů.

„Pokud se v technických vědách, silně mužském prostředí, objeví žena, nezřídka to bývá velmi silná a výrazná osobnost. A to je přesně příklad paní doktorky Müllerové," uvedl při laudatiu kolega laureátky z Ústavu přístrojové techniky a člen Akademické rady AV ČR prof. Ing. Josef Lazar, Dr. Sc. Počátkem 90. let 20. století vytvořila Ilona Müllerová koncepci nového nekonvenčního principu v elektronové mikroskopii – zobrazování tzv. pomalými elektrony. Metoda má řadu unikátních výhod zejména, ale nejen pro uživatele z oblasti medicíny a věd o živé přírodě. Vyvinula nový typ mikroskopu, který se postupně prosadil u všech předních světových výrobců elektronových mikroskopů. Dnes je standardní součástí jejich nabídky. „Ústav přístrojové techniky je tak přímo ztělesněním konceptu socioekonomické relevance výzkumu," upozornil J. Lazar. „Ze zdejšího výzkumu na poli elektronové optiky vzešly tři velmi úspěšné firmy, které jsou světovými lídry."

1 Iloně Müllerové (uprostřed) předala čestnou oborovou medaili předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová, spolu s členem předsednictva Akademické rady AV ČR, místopředsedou pro I. vědní oblast Janem Řídkým.
2 Oceněný Jan Kirschner (vpravo) s kolegou z Botanického ústavu AV ČR Zdeňkem Kaplanem

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2019. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.

I. Müllerová vyjádřila po převzetí medaile hrdost na to, že pracuje v Akademii věd již od r. 1973. „Akademie věd je skutečně nadstandardní instituce. Vždy, když jsem tady šla po těch schodech nahoru, jsem byla pyšná, že jsem zde zaměstnaná."

• doc. RNDr. Jan Kirschner, CSc.
Jeden z čelných představitelů české taxonomické školy. Jeho hluboký zájem o rostliny z čeledi sítinovitých (*Juncaceae*), který se datuje od diplomové práce, se rozvinul ve vedení širokého mezinárodního kolektivu při zpracování čeledi pro dílo Flora of the World (vyšlo ve třech dílech v letech 2002–03). Druhým okruhem rostlin, kterému se věnuje ve spolupráci s Janem Štěpánkem, jsou pampelišky (*Taraxacum*), včetně skupin např. z Kavkazu, Himálají, Střední Asie nebo Číny. Otisk jejich bádání, ať už z terénu, herbáře, nebo výsledky kultivací a experimentů, je součástí většiny moderních flór a klíčů v Eurasii.

Přínos ve výzkumu diverzity v rámci celého světa vyzdvihl v laudatiu Mgr. Zdeněk Kaplan, Ph.D., z Botanického ústavu AV ČR, kde laureát pracuje od r. 1979 a v letech 2003–12 zde byl ředitelem. „Práce na monografii trvá mnoho let, někdy i celý profesní život. Potom jsou ale takové monografie velmi ceněné a používané po desetiletí," zdůraznil Z. Kaplan. Jan Kirschner má na kontě objev a popis přibližně 240 druhů nebo jiných taxonů a podílel se i na zpracování řady rodů v Květeně ČR a v Klíči ke květeně ČR.

Jan Kirschner při přebírání ceny připomněl výročí 150 let od publikace Mendelovy práce o jestřábnících. „Mendel při pokusech s jestřábníky zjistil, že tady jeho pravidla univerzálně nefungují. Ale oproti obecnému přesvědčení, že byl zkrušen, z jeho dopisů vyplývá, že tím byl naopak nadšen. A to je inspirace pro nás: když naše pravidla nefungují, je to skvělé, máme nad čím bádat."

• prof. RNDr. František Kolář, CSc.
Přední odborník v oblasti fyziologie a patofyziologie kardiovaskulárního systému. Po nástupu do Fyziologického ústavu (FGÚ) Akademie věd, od nějž v r. 2018 uplynulo 35 let, se intenzivně zabýval zejména vývojovou kardiologií a jeho práce významně pomohly charakterizovat úlohu humorální regulace v časném postnatálním vývoji vápníkové homeostázy a kontraktilní funkce srdce. Laudátor, špičkový experimentální kardiolog prof. MUDr. Bohuslav Ošťádal, DrSc., představil oceněného jako „druhdy žáka, později kolegu, nyní vlídného nadřízeného a především vzácného přítele". „Na Františkovi jsem si vždycky vážil vynikajících odborných znalostí a schopnosti integrovaného pohledu na sledovanou problematiku – skutečně od molekuly až k lůžku pacienta."

F. Kolář absolvoval četné dlouhodobé stáže v Kanadě, Skotsku a Belgii. V posledních desetiletích se zabývá především molekulárními mechanismy, které podmiňují odolnost chronicky hypoxického srdce k poškození vyvolanému akutní okluzí koronární arterie. Od r. 2005 je vedoucím oddělení vývojové kardiologie FGÚ. Již dlouhou dobu také působí v odborných společnostech na mezinárodní úrovni. Od r. 2006 je editorem kardiovaskulární sekce prestižního časopisu Acta Physiologica a členem redakčních rad Experimental Biology and Medicine a Physiological Research. „Je nepochybné, že prof. Kolář patří v současné době k několika málo experimentálním kardiologům, kteří důstojně reprezentují českou vědu v zahraničí," shrnul B. Ošťádal.

„Medaile se jménem Jana Evangelisty Purkyně je velikým oceněním pro každého fyziologa," uvedl v poděkování F. Kolář.

3 Čestná oborová medaile J. E. Purkyně byla udělena Františku Kolářovi (uprostřed). Na snímku s Evou Zažímalovou a Zdeňkem Havlasem
4 Oceněný ekolog Marcel Rejmánek
5 Čestné oborové medaile laureátů.
Snímky J. Landergotta, AV ČR

• RNDr. Marcel Rejmánek
Klíčová osobnost mezi českými ekology. To, že Česká republika obsazuje přední místa na světě v počtu publikací v rostlinné ekologii, je i jeho zásluha. Většina autorů těchto publikací jsou buď jeho žáci, nebo badatelé jeho působením ovlivnění. Jak uvedl laudátor, prof. RNDr. František Krahulec, CSc., „nejméně tři Markem silně ovlivnění jsme přímo tady v sále".

Jméno M. Rejmánka je nejvíce spojeno s ekologií invazí. Zde jako jeden z prvních použil kvantitativní komparativní přístup k dávné otázce invazní ekologie, totiž predikci invazního potenciálu cizorodých druhů. V 70. a 80. letech 20. století, v době normalizační stagnace, Rejmánek na katedře botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze a v Entomologickém ústavu Akademie věd v Českých Budějovicích vytvořil ostrůvky svobodného a kritického myšlení, diskuze a důkladného studia moderní kvantitativní ekologie. České vědce, jejichž nadšení pro tento interdisciplinární obor probudil, pak podporoval i z Kalifornské univerzity v Davisu, kam v druhé polovině 80. let odešel.

„Jsem rád, že mohu Markovi nejen za sebe, ale i za ostatní vděčné takto veřejně za vše poděkovat," řekl F. Krahulec, kterého s Marcelem (Markem) Rejmánkem pojí přátelství úctyhodných 55 let.

„Je to pro mě velká pocta a vůbec si to nezasloužím, protože zkoušku z genetiky u docenta Nečáska jsem tehdy udělal – jak se říká – s odřeným hřbetem," vzpomínal s humorem oceněný vědec. „Když jsem včera příbuzným vysvětloval, co mě dnes v Akademii věd čeká, dostal jsem od švagrové knihu Mendelův trpaslík, zřejmě abych se to tedy konečně doučil."

„Nemám nejmenších pochyb, že medaile jsou v dobrých rukou," uzavřela gratulaci oceněným Eva Zažímalová a popřála všem laureátům štěstí, zdraví a radost z další práce.

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2019. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.